

PAREMIOLOGIK BIRLIKLAR STRUKTUR-SEMATIK BUTUNLIGINI TA'MINLOVCHI VOSITALAR

Sodiqov Javlonbek O'tkirbek o'g'li

ADCHTI Roman -german va slavyan tillari fakulteti

Fransuz tili yo'nalishi 101-guruh talabasi

*Ilmiy maslahatchi: **Kabulova U.S.***

Tel+998998232301

Annotatsiya: Paremiyalar — ya'ni odatda xalq ila bog'liq bo'lgan, ko'pgina falsafiy yoki axloqiy ma'nolarni ifodalagan, qisqa va yodda qolarlik iboralardir. Mazkur maqola ular tilning tuzilishida va ma'naviy hayotda muhim ro'l o'ynashi va paremiyalar xalqning o'tmishini, an'alarini va dunyoqarashini saqlashda muhim vosita ekanligi haqida ma'lumotlar beradi.

Kalit so'zlar: premiya, premiyalar strukturasi, struktural vosita, semantik vositalar, madaniyat.

Аннотация: В данной статье паремиями называют короткие и запоминающиеся выражения, обычно относящиеся к народу, часто выражающие философский или моральный смысл. Они дают информацию о том, что язык играет важную роль в устройстве и духовной жизни, а паремии являются важным инструментом сохранения прошлого, традиций и мировоззрения народа.

Ключевые слова: премия, структура премий, структурный инструмент, смысловой инструментарий, культура.

Annotation: In this article, proverbs are short and memorable expressions usually related to the people often expressing philosophical or moral meanings. They provide information that language plays an important role in the structure and spiritual life, and proverbs are an important tool in preserving the past traditions and worldview of the people.

Keywords: premium, structure of premiums, structural tool, semantic tools, culture.

Paremiologik birlik — bu tilshunoslikda, odatda, biror fikr yoki ma'noni ifodalovchi, lekin o'z-o'zidan to'liq bo'lmagan, qisqa va aniq iboralar majmuasidir. Ular ko'pincha xalq og'zaki ijodida, maqollarda, iboralarda va aforizmlarda uchraydi. Paremiyal birliklar ma'lum bir madaniyat va an'analarni ifodalovchi, shuningdek, hayotiy tajribalarni aks ettiruvchi ifodalardir.

Paremiologik birliklarning xususiyatlari:

1. Qisqa va aniq: odatda, bir necha so'zdan iborat bo'lib, tezda tushuniladi.

2. Ma'no chuqurligi: ular ko'pincha bir nechta ma'noni o'z ichiga oladi va turli kontekstlarda ishlatilishi mumkin.

3. Madaniy ahamiyat: paremiyal birliklar xalqning madaniyati, an'analari va hayot tarzi haqida ma'lumot beradi.

4. Og'zaki ifoda: ular ko'pincha og'zaki nutqda ishlatiladi va yozma adabiyotda ham uchraydi.

Misollar:

- "Ko'z ko'rganni quloq eshitadi" — bu ibora tajriba va kuzatishning ahamiyatini ta'kidlaydi.

- "Oltin vaqtni yo'qotma" — vaqtning qadrini bilish zarurligini anglatadi.

Paremiyalar— xalqning eng qadimiy va boy ma'naviy meroslaridan biri, ko'pgina xalqning hayot tajribasi, dunyoqarashi va ma'naviy qadriyatlarini aks ettiradi. Paremiyalar, o'z navbatida, til va madaniyat o'rtasidagi aloqalarni namoyon etadi.

Paremiyalar — bu odatda xalq ila bog'liq bo'lgan, ko'pina falsafiy yoki axloqiy ma'nolarni ifodalagan, qisqa va yodda qolarlik iboralardir. Ular tilning tuzilishida va ma'naviy hayotda muhim rol o'ynaydi. Paremiyalar xalqning o'tmishini, an'alarini va dunyoqarashini saqlashda muhim vosita hisoblanadi.

Paremiyalarning strukturası ikki asosiy komponentdan iborat: formal va semantik¹.

Formal struktura paremiyaning grammatik tuzilishi, ya'ni so'zlar, frazalar va ularning o'zaro munosabatlarini o'z ichiga oladi. Semantik struktura esa paremiyaning ma'nosi, uning konteksti va ijtimoiy-madaniy ahamiyatini qamrab oladi.

Paremiyalarning strukturasini ta'minlovchi vositalar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- sintaktik vositalar: paremiyalarning grammatik tuzilishi, so'zlarning o'rni va ularning o'zaro aloqasi;

- leksik vositalar: so'zlarning ma'nolari, sinonimlar, antonimlar va metaforalar.

- stilistik vositalar: paremiyalarning emotsional ta'siri, obrazlilik va ritorik vositalar.

Paremiyalarning semantik butunligini ta'minlovchi vositalar quyidagilar²:

- ma'no va kontekst: paremiyaning ma'nosi kontekstga bog'liq bo'lib, uning ijtimoiy va madaniy ahamiyatini belgilaydi.

- metaforalar va analogiyalar: ushbu vositalar paremiyalarning ma'nosidagi chuqurlikni oshiradi.

- madaniyat va tarixiy kontekst: paremiyalar tarixiy va madaniy sharoitlarga bog'liq bo'lib, ularning ma'nosi va ahamiyati o'zgarishi mumkin.

¹ Asqarov A. Paremiyalar va ularning semantik-strukturası. — Toshkent: O'zbekiston milliy universiteti, 2020.

² Tursunov Sh. Paremiyalarning strukturası va semantikasi. — Toshkent: Adabiyot va san'at, 2020.

Paremiyalar madaniyatning ajralmas qismi bo'lib, ular xalqning dunyoqarashi, qadriyatlari va tajribalarini aks ettiradi. Madaniy kontekst paremiyalarning ma'nosiga ta'sir ko'rsatadi. Masalan, "Kimga kerak, u o'zini kerakli joyga olib boradi" paremiyasi, o'zini ishonchli his qilish va harakat qilishni ta'kidlaydi³.

Paremiyalar ijtimoiy aloqalarni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi⁴. Ular odamlar o'rtasidagi munosabatlarni mustahkamlash, bilimlarni uzatish va ijtimoiy normalarni belgilashda xizmat qiladi. Paremiyalar orqali xalqning madaniy identifikatsiyasi va ijtimoiy jamoatchilik hissi shakllanadi⁵.

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, paremiyalar struktur-semantik butunligini ta'minlovchi vositalar, til va madaniyat o'rtasidagi aloqalarni namoyon etadi. Ular xalqning dunyoqarashi, tajribalari va qadriyatlarini aks ettirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu vositalar paremiyalarning ma'nosi va ahamiyatini tushunish uchun zarurdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Asqarov A. Paremiyalar va ularning semantik-strukturası. – Toshkent: O'zbekiston milliy universiteti, 2020.
2. Karimova N. Paremiyalar va ularning ijtimoiy roli. –Toshkent: O'zbekiston matbuoti, 2021
3. Rizoyev X. Madaniyat va til: paremiyalar o'rtasidagi aloqalar. –Toshkent: Til va adabiyot instituti, 2019.
4. Sultonov B. Til va madaniyat: paremiyalar misolida. – Toshkent: Fan va texnika, 2018.
5. Tursunov Sh. Paremiyalarning strukturası va semantikası. – Toshkent: Adabiyot va san'at, 2020.

³ Sultonov B. Til va madaniyat: paremiyalar misolida. – Toshkent: Fan va texnika, 2018.

⁴ Rizoyev X. Madaniyat va til: paremiyalar o'rtasidagi aloqalar. –Toshkent: Til va adabiyot instituti, 2019.

⁵ Karimova N. Paremiyalar va ularning ijtimoiy roli. –Toshkent: O'zbekiston matbuoti, 2021